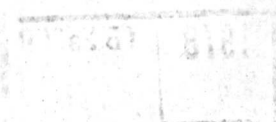

ЎЗБЕКИСТОН ССР "БИЛИМ" ЖАМИЯТИ

Азиз Пулатович Қажумов,
филология фанлари доктори,
профессор

ОКТАБРЬ ВА БАДИИЙ МАДАНИЯТ

Лекторга ёрдам

Тошкент - 1977

1978	ГБ УЗССР
A	750

10 9842
0

КПСС XXV СЪЕЗДИ ВА СССРДА МАДАНИЯТНИНГ РАВНАКИ

Совет Иттифоқи Коммунистик партиясининг XXV съезди мамлакатимиз халқ ҳужалиги ва маданиятининг тараққийетида янги давр очди. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўрток, Л.И.Брежневнинг бу съезддаги "КПСС Марказий Комитети Ҳисоботи ҳамда ички ва ташқи сиёсат соҳасида партиянинг вазифалари тўғрисида" ги доклади СССРнинг янада ривож топшига оид муҳим партиёвий ҳужжат бўлиб қолди.

КПСС XXV съездининг қарорлари ривожланган социализм маданиятининг назарий масалаларини яшлаб чиқишга ҳамда СССРда маданий юксалишни таъминлашга оид назарий ва амалий фаолиятни кучайтириш учун бой замин яратиб берди.

Социалистик маданият кишиларнинг руҳий дунёсини бойитишга хизмат қилади. У янги социалистик инсонни шакллантиради. Шу жиҳатдан социалистик маданият фаол ва зўр таъсир кучига эга бўлган ижтимоий бир омилдир.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг янги Конституциясида Совет давлатининг маданият ва ижтимоий тараққийетга қўрсатаётган ғамхўрлиги алоҳида таъкидланган.

СССР янги Конституциясининг 25-моддасида СССРда халқ маорифининг ягона системаси мавжуд бўлиб, у граждандарга умумий таълим бериш ва касб-хунар ўргатишни таъминлаш, ёшларни коммунистик руҳда тарбиялашга, маънавий ва жисмоний жиҳатдан камол топтиришга хизмат қилиши, уларни меҳнатга ва ижтимоий фаолиятга тайёрлаш курсатилган. 26-моддада эса СССРда фаннинг планли равишда ривожлантирилиши, илмий кадрлар тайёрлаш, илмий тадқиқотларнинг натижаларини халқ ҳужалигига ва ҳаётнинг бошқа соҳаларига жорий этишни ташкил этиш тўғрисидаги фикрлар изҳор этилган.

27-модда Совет давлатининг камият маънавий бойлиқларини асраш ва қўпайтириш, улардан совет кишиларининг маданий савиясини ошириш учун фойдаланишга оид тадбирлар қўришни билдиради. Шу моддада СССРда профессионал санъат ва халқ бадиий ижодкорлигини ривожлантириш ҳар жиҳатдан рағбатлантирилиши алоҳида таъ-

киллаб ўтилган.

СССР Конституциясида маданият ва ижтимоий тараққиёт борасида баён этилган принциплар Совет давлатининг маданиятларварлик табиатидан яққол далолат бермоқда.

Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 60 йиллиги арафасида эълон қилинган СССР Конституциясининг лойиҳаси партия XXV съезди қарорларининг изчиллик билан ҳаётга татбиқ этиб борилаётганидан дарак бериб турибди.

Маънавий маданият тараққиётига оид масалалар ижтимоий ҳаётнинг барча соҳалари билан мустаҳкам алоқадорликда, яъни равишда қаралади. Ҳозирги замондаги маънавий тараққиётнинг ўзи га хос хусусиятлари, маданий-ахлоқий муҳитга алоқадор барча ҳал қилиниши лозим масалалар, илмий-техник инқилоб билан маданий инқилоб ўртасидаги муносабатлар ва узаро таъсир кўрсатиш социалистик мамлакатлар ўртасидаги маданий ҳамкорлик ва бирдамлик, қардош халқлар маданиятларининг тобора яқинлаша ва интернационал моҳият касб эта бориши шулар жумласидандир.

Л.И.Брежнев КПСС XXV съездида айтган эдики: "...кенг халқ оммасининг маданиятини гуллаб-яшнатиш ва фаровонлигини юксалтириш, барча халқлар ва миллатларнинг тенглиги ва қардошлигини таъминлаш идеаллари жаҳоннинг қайси қисмида амалда рўёбга чиқарилаётган бўлса, мана шу қисм биз коммунистларга, бизнинг ақл-идроқимизга ва қалбимизга биринчи галда яқинроқдир, албатта".

КПСС XXV съезди қардош компартияларнинг иқтисодий ва мафкуравий соҳалардаги алоқалари йилдан йилга кенгайиб бораётганини қайд қилиб ўтди. Кўпгина илмий йўналишлар олимларнинг умумий ғасоляти туфайли ривож топмоқда: радио, телевидение, матбуот ва бошқа маданий соҳаларда ғасол ва самарали ҳамкорлик қилинмоқда.

Булар ҳаммаси қардош партияларнинг ҳар бирида ғоявий-тарбиявий ишларнинг савиясини баландроқ кўтаришга ёрдам бермоқда.

Ҳозирги замонда мафкуравий ҳаётнинг энг асосий белгиси икки дунё: капитализм дунёси ва социализм дунёси ўртасидаги;

икки мафкура: буржуазия ва социалистик мафкура ўртасидаги қарама-қаршилик ва муросасиз курашдан иборатдир. Бундай шароитда ҳар бир синфий жамиятдаги миллий маданиятларда икки қарама-қарши миллий маданият мавжудлиги ва улар ўртасида тинимсиз кураш боражаги тўғрисидаги ленинча таълимот яна бир бор ўз олий иботини топмоқда.

Социализм мамлакатлари маданиятлари ўртасидаги бирдамлик ва ҳамкорлик тобора авж олиб бормоқда. Айни замонда капиталистик мамлакатлардаги икки қарама-қарши маданиятлар ўртасидаги зиддият тобора кучайиб боради.

Мафкуравий курашда социалистик маданиятларнинг бирдамлиги ва ҳамкорлиги ғоят катта аҳамиятга эга. Мафкуравий курашдаги бизнинг энг кучли қуролимиз социализм тўғрисидаги ҳақиқатдир.

КПСС XXV съезди жаҳонда тинчлик, озодлик ва халқлар истиқболи учун курашда биринчи даражадаги муҳим вазифаларни белгилаб берди. Булар орасида ўртоқ Л.И.Брежнев бизнинг кўп қиррали маданиятимиз тараққийотига оид масалаларни ҳам илгари сурди.

Маданият масалалари инсоннинг маданиятдаги ўрни ва уни яратишдаги йштирокини ҳам ўз ичига олади. Марксча-ленинча таълимот маданиятнинг инсоннинг маънавий такомиллини таъминлашдаги ролига алоҳида аҳамият беради. Бу маданият шахсни жамият олдида турган энг мураккаб ва оғир вазифаларни еча олишга қодир қилиб тарбиялашга қаратилгандир. Шунинг билан бирга ҳар бир шахс маданий-тарихий жараённинг бевосита қатнашчиси ҳамдир. Шахсни фақат маданиятни истеъмол этувчи дебгина қараш тўғри бўлмайди.

(Ҳар бир инсон бутун бир олам кабидир. Инсонда асрлар даҳрси, шахсий ҳаёт тажрибаси, бой туйғулар ва олдинга интилиш шуури муҳассамлашган. Инсон фаолияти ижтимоий тараққийотни ривожлантирувчи ва бойитувчи муҳим омилдир. Шунинг учун инсонни бунёдкор этиб шакллантириш, унинг ижодий истеъдодини ҳар томонлама ўстириш лозим. Социалистик маданиятнинг вазифаси айни ана шундан иборат. Тараққий топган социализм шароити бу вазифанинг амалга оширилиши учун барча объектив шароитни яратиб беради.

КПСС XXV съезди социалистик жамиятнинг кундан-кунга янги чуққиларни эгаллаётганини, фан ва техника тараққиёти туфайли ижтимоий-иқтисодий шароитнинг янгилашиб бораётганини таъкидлаб ўтди. Ҳаётга янги авлод тобора кириб келмоқда. Халқнинг онглилиги ва бохабарлиги ўсиб бормоқда. Шунга кўра, бизнинг олиб бораётган оммавий ишларимизнинг савияси кишиларнинг юксак талабларига жавоб бера оладиган бўлиши керак. Аммо одакларнинг барча маънавий эҳтиёжларига ҳали лозим даражада жавоб бера олганимиз йўқ. Бу ишда ечилмаган муаммолар бор.

Халқаро кескинликнинг юмшатилиши социализм ғояларини кенг тарғиб этиш учун қулай шароит яратди. Аммо империализмнинг ташвиқот органлари ҳам бунга усталлик билан мослашиб олмоқдалар. Шунинг учун биз ўз ташвиқот ва тарғибот ишларимизни янги шароитни ҳисобга олган ҳолда уюштиришимиз шарт.

Икки қарама-қарши дунёқарашлар ўртасидаги курашда бетарафлик ёки келишувчиликка ўрин бўлиши мумкин эмас. Бу курашда юксак сиёсий эътиқод, хушёрлик, ғаол, оператив ва ишонтириш қучига эга бўлган таъсирли ташвиқот ишлари олиб борилиши лозим. Ёт ғояларга қарши ўз вақтида қатъий зарба етказиш талаб қилинади.

КПСС XXV съезди партиянинг идеология соҳасидаги ишларига янги талаблар қўйди. Бу талаблар ҳозирги замондаги ижтимоий муносабатлардан, халқаро аҳволнинг ўзига хос хусусиятларидан келиб чиқмоқда. Тарбия ишига яхлит равишда ёндошиш, яъни ғоявий-сиёсий, меҳнат ва ахлоқий тарбиянинг мустаҳкам бирлигини таъминлаш зарур. Бунда идеология ишларини аҳоли қатламларидан ҳар бирининг талаб ва савиясини эътиборга олган ҳолда олиб бориш лозим.

КПСС Маркази Комитети 1977 йил февраль ойида "КПСС XXV съезди қарорларини бажаришда оғзаки сиёсий агитациянинг ролини ошириш тўғрисида" қарор қабул қилди.

Бу қарорда партия ташкилотлари меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялаш, уларни КПСС XXV съезди қарорларини бажаришга сафарбар этишда матбуот, телевидение, радио, сиёсий ва иқтисодий маориф системаси, лекция пропагандаси билан бир қаторда

оғзаки агитациянинг ҳам турли форма ва методларидан кенг фойдаланиш кўрсатилган. Партия ташкилотлари бу оғзаки сиёсий агитациянинг янада самарали формалари ва методларини қидириб топишмоқдалар. Савол-жавоб кечалари, раҳбар ходимларнинг аҳоли ҳузурда ой сайин бир вақтда ўтказадиган суҳбатлари /ягона сиёсий куллар/, ахборотчи-пропагандистлар гуруҳлари ва агитация бригадаларининг жойларга боришлари, митинглар, йиғилишлар ва граждандарнинг йиғинлари, оғзаки журналлар ва бошқа оммавий тadbирлар кенг қўламда амалга оширилмоқда.

КПСС Марказий Комитети партия ташкилотларининг омма орасидаги сиёсий ишларининг таъсирчанлигини янада кучайтириш мақсадида оғзаки агитацияни ҳар томонлама такомиллаштириш зарур эканлигини таъкидлади. Оғзаки агитация партиявий сўз воситаси орқали ҳар бир кишининг кўнглига йўл топиш имконини беради. Коммунистик тарбияга доир жамки ишларни йўлга қўйишда яхлитлик билан ёндошишнинг КПСС XXV съезди ишлаб чиққан вазифаси сиёсий агитацияни янада ривожлантириш ва такомиллаштиришни тақозо этмоқда.

Ҳозирги давр пропагандист-агитаторларнинг энг асосий вазифаси XXV съезд қарорларини чуқур ўрганиш, съезд қонларини ҳар бир коммунистга, ҳар бир совет кишига етказишдан иборатдир. КПСС Марказий Комитетининг оғзаки агитация ролини ошириш туғрисидаги қарори ана шу соҳада қилинадиган конкрет ишлар программасидан ташкил топгандир.

КПСС XXV съездига қадар ўтган давр мобайнида совет халқи жуда катта, улкан ижтимоий тadbирларни амалга оширди. Улуғ Октябрь инқилобининг 50 йиллиги /1967/, фашизм устидан қозонилган ғалабанинг 30 йиллиги /1975/ шулар жумласидандир. Ҳозир Совет Иттифоқи халқлари ва бутун тараққийпарвар инсоният Улуғ Октябрь социалистик инқилобининг 60 йиллигини муносиб кутиб олиш учун зарбдор меҳнат қилмоқда. Бу ижтимоий тadbирларнинг туб моҳияти ва сиёсий тарбиявий аҳамияти шундаки, улар Совет кишиларининг бирдамлиги ва ўз Ватанига чексиз содиқлигини намоёйиш этади. Бу ижтимоий тadbирлар меҳнаткашлар онгида, айнак са, ёшлар ўртасида совет ватанпарварлиги ва социалистик интернационализм, ўз Совет мамлакати учун фахр ифтихор туйғуларини

кучайтиради; кишиларимизни социализм галабаларини ҳимоя қилишга отлантиради.

ШАРАФЛИ ЯКУНЛАР

Улуғ Октябрь социалистик революцияси галаба қозонгандан бери ўтган олтмиш йил бутун совет халқи тарихида энг сермаҳсул, улкан тарихий ютуқларга бой давр бўлди.

КПСС XXV съезди таъкидлаб ўтдики, шу олтмиш йил мобайнида Совет Иттифоқида чинакам эркинликка эга бўлган социалистик жамият барпо этилди. Бу жамиятнинг экономикаси муттасил ўиб бормоқда; унда илмий материалистик дунёқараш ҳукмронлик қилмоқда. Бу жамият келажак, порлоқ истиқболларга ишончи мустаҳкам жамиятдир. Босиб ўтилган йўлнинг яна бир бош якуни совет турмуш тарзининг вужудга келганидир. Совет турмуш тарзининг ёрқин қирралари чинакам коллективизм, ўртоқлик, мамлакатимиз халқларининг бирдамлиги, маънавий соғломлигидан иборат. Ўтган олтмиш йил ичида янги совет кишиси шаклланди. У барча синовлардан ўтиб, такомилланиб бормоқда. Бу янги инсон катта ҳаётий ғайрат, юксак маданият ва билимлар эгасидир. У оташин ватанпарвар ва изчил интернационалистдир.

Олтмиш йиллик тарихий тараққиётнинг энг сермаҳсул ва баракали якунлари ўзбек халқининг шаклан миллий, мазмунан социалистик моҳият ва асосий йўналиши жиҳатидан интернационал маданиятининг ривожига яққол кўзга ташланади.

Ўзбек халқи Ўрта Осиёдаги барча қардош халқлар билан биргаликда узоқ асрлар давомида ўзига хос маданий бойликларни яратди. Шарқ халқларининг қадимий маданий обидаси бўлмиш "Авеста" китобининг ёзага келишида Ўрта Осиё халқларининг иштироки ҳаммага маълум. Бу китобда өзгулик билан ёвузлик ўртасидаги кураш ва бу курашда өзгулик кучларининг галаба қозонажаклари тўғрисида сўз боради. Мелоддан олдин яратилган бу ёдгорлик ҳанузгача бутун инсониятнинг диққат-эътиборига сазовор бўлиб келмоқда. Мелоднинг I—VI асрлари давомида Ўрта Осиё ва Қозонистон ерларида яшаган халқларнинг маданий обидаларини археология, тарих ва адабиёт мутахассислари тобора кўпроқ кашф этмоқдалар. Чунончи, I—III асрларга оид Қушонийлар даври обидалари,

VI—VII асрга оид турк руний битиклари /ёзувлар/ шулар жумласидандир. Руний битиклардаги асосий мазмун ҳаётга, она юртга муҳаббат, элга ғамхўрлик, эрқарварлик ғояларининг тарғибидан иборат. VIII—IX асрларда ўз берган ислом истилоси туфайли Ўрта Осиё халқлари маданиятининг жуда кўп ёдгорликлари босқинчилар томонидан онгли равишда йўқ қилиб ташланди. Аммо IX—X асрларга келиб Хоразм, Бухоро, Тошкент, Фарғона ва бошқа районларда халқ ўз маданиятини яна барқарор этди. Ана шу фурсатда улуғ олимлар Муҳаммад Мусо Ал Хоразмий, Фаробий, Ал Фарғоний, Беруний, Ибн Сино, Юсуф Хос Ҳожиб, Маҳмуд Қошғарий, Наршаҳи, Замаҳшарий каби кўплаб тадқиқотчи олимлар, шоир ва мутафаккирлар уларининг ўлмас асарларини вужудга келтирдилар.

XV аср маданияти Мирзо Улуғбек, Алишер Навоий, Абдураҳмон Жомий, Мирхонд, Бехзод, Султонали, Қавомиддин, Давлатшоҳ Самарқандий шаби ижодкорлар фаолияти билан баҳоланади.

Асрлар оша бу маданият ўзининг тадрижий тараққиётида давом этди. XIX асрда Ўрта Осиё халқларининг тарихий тақдири Россия халқларининг тарихи билан жипс боғланди. XIX асрдаги маданий ҳаётда бош ўрин тутган Зокиржон Фурқат, Комил Хоразмий, Абай, Ақмад Дониш ва бошқа кўп мутафаккирлар Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқларининг келажаги рус маданиятини ўрганиш ва унинг муваффақиятларини ўзлаштиришда эканини аниқ кўрдилар. Улар ана шу йўлни доимо тарғиб этдилар.

Ўрта Осиё ва Қозоғистон халқлари, шу жумлада.., ўзбек халқининг тақдири бу халқлар меҳнаткашларининг рус пролетариати босқилик қилаётган озодлик курашига қўшилиши билан янги маданий касб этди. Натижада 1917 йили галаба қозонган Улуғ Октябрь социалистик революцияси туфайли халқларимиз тарихиди янги давр очилди. Биз бугун ана шу даврнинг шарафли мақсулларида баҳраманд бўлган ҳолда ҳаёт кечирмоқдамиз.

Халқларимиз қадимий маданияти тарихини ўрганиш, уни илмий йўсинда тадқиқ этиш, маданий обидалар ва бой меросни чинакам халқ мулкига айлантириш буюк Октябрнинг халқимизга баҳш этган кутлуғ афзалиётлари туфайлигина мумкин бўлди.

Бунинг янги социалистик маданиятни юзага келтиришда улкан аҳамиятга эга эканлиги шубҳасиздир.

Ўзбекистонда социалистик маданиятнинг биринчи байроқдорларидан бири, оташин инқилобчи шоир Ҳамза Ҳакимзода Ниёзми:

Бузамиз эски дунёни жаҳон ичра

Курамыз янги дунёни замон ичра

деб янги социалистик ҳаёт куриш ширини баралла эълон қилиб. Совет ҳокимиятини чин ыракдан табриқлади. Улуғ Октябрь инқилобининг ғалабаси ўз халқи ҳаётида тамомила янги давр очганини шоир чуқур сезган, бутун истеъдоди ва ғайратини ана шу ҳаёт учун курашга бағишлаганди.

Яша шўро, Яша шўро

Сен яшайдирган замон,

Инчи ўғли шухратингдан

Балқисин руғи жаҳон.

Яша шўро, яша шўро!

Ҳамза Ҳакимзоданинг бу инқилобий мисралари илғор фикрли ўзбек маданиятининг қалб нидалари бўлди.

Социалистик воқелик янги социалистик маданиятни юзага келтира бошлади.

1917 йили ғалаба қозонган Улуғ Октябрь социалистик революцияси бизнинг мамлакатимизда меҳнаткашларнинг зулмкорлар устидан ғалабаси билан якунланди. Инсоният тарихида илк бор меҳнаткаш халқ оmmasи ўз ҳокимиятини ўрнатди. Эндilikда, Совет Иттифоқидаги мавжуд барча ишчилар ва деҳқонлар синфи, улардан етишиб чиққан янги ижтимоий қатлам — зиёлилар ҳаммаси биргаликда коммунизм куриш йўлидан бормокдалар.

Социализм янги социалистик маданиятни барпо этди. Бу шаклан миллий, мазмунан социалистик маданиятдир. Аммо бу маданият ғавқубодда пайдо бўлиб қолгани йўқ. У синфий жамиятлардаги меҳнаткаш халқ оmmasининг ҳаёт шароитларида юзага келган демократик ва социалистик маданият элементлари асосида ташкил топди. Социалистик маданият миллий маданиятлардаги илғор ва тараққийпарвар маданиятларни ўзлаштириш асосида пайдо бўлди.

Демак, социалистик маданият бутун инсоният тарихи давомида

яратилган илгор, тараққийпарвар маданиятнинг чинакам вориси, унинг муносиб давомчиси дир. Улуғ доҳиймиз В.И. Ленин ўзининг 1913 йилда ёзган "Миллий масала бўйича баъзи мулоҳазалар" мақо-ласида ҳамда 1920 йилнинг 27 октябрида бўлиб ўтган комсомолнинг III съездида сўзлаган нутқида ғолиб юксак донишмандлик билан бу ҳақда айтиб ўтган эди.

Социализм бадиий маданияти ўтмиш даврлардан мерос бўлиб қолган маданиятнинг ана шундай энг илгор, тараққийпарвар қисм-ларига асосланади. Социалистик бадиий маданият том маънодаги халқ маданияти, ўзида халқпарварлик, партиявийлик, ғоявийликни мужассамлантирган маданият дир.

Бу бадиий социалистик маданият воқеликни унинг инқилобий ўзгариши жараёнида ўрганади, энг илгор марксча-ленинча дунёқа-рашни тарғиб этади, кишиларимизни социализм ва коммунизм ғоя-ларининг ғалабаси учун курашга ундайди.

Бадиий маданият маҳсуллари – шеър, роман, дoston, кўшик, куй, спектакль, расм, кинофильм кишининг руҳий дунёсига таъсир этишга, уни бойитишга ҳамда киши руҳий ҳолатида ўзгаришлар пай-до қилишга қаратилгандир.

Классик адабиётнинг олий номояндалари ўз ижодларида ана шундай ғояларнинг толмас тарғиботчилари бўлиб келдилар. Халққа чексиз муҳаббат, инсонни улуглаш, унинг бахт-саодати учун кураш улар учун бош мавзу бўлиб келди. Ана шундай илгор, олийжаноб мафқурани буюк ижодкорлар юксак бадиий шаклда баён этаолдилар. Уларнинг ижоди чуқур мазмундорлик ва мукамил бадиий шаклнинг қоринмасидан иборат бўлди. Демак, бадиий маданият маҳсуллари ғоявий мазмун билан бадиий шаклнинг уйғунлиги сифатида намоён бўлмоқда.

Социалистик маданиятнинг асосий вазифаси янги инсонни тар-биялаб етиштиришга, унда энг олийжаноб ғазилатларни намоён этиш-га, бу ғазилатларнинг социализм ва коммунизм ишига садоқат, ҳа-дол меҳнат, муҳаббат, кишиларга ғамхўрлик, ижтимоий ва шахсий ҳаётда покизалик, ростгўйлик, тўғрилиқ, камтарлик, социалистик мулкни эҳтиёт қилиш, эскилий иллатларига қарши кураш каби хусу-сиятларни тарбиялашдан иборат дир. Ана шундай ғазилатлар эгаси

булган инсонни жамиятнинг ҳар бир аъзосида кўриш ўтмиш мутафаккирларнинг эзгу орзуси эди. Аммо синфий зиддиятларга асосланган жамиятда бу орзуларга эришиб бўлмас эди. Фақат социализм жамиятигина юксак ғазилатларнинг ривожини учун объектив шароит яратди. Аммо ўтмиш сарқитлари ҳали ҳам тугаллангани йўқ. Бунинг устига буржуа пропагандаси кишиларимизни тўғри йўлдан оздиришга зўр бериб ҳаракат қилмоқда. Бундай шароитда социалистик бадиий маданиятнинг вазифаси социализм ва коммунизм идеалларининг софлигини ҳамisha сақлаш ва уларни зўр ишонч билан ҳаётга тадбиқ этишдан иборат. Мафкуравий курашда келишувчилик ёки бетарафликка ўрин бўлмаслиги керак.

Инсоннинг мукамаллиги, унинг орзу-умидлари, интилишлари, мақсад ва ниятларининг улўғлигида намоён бўлади. Ана шу орзу-ниятлар, эзгу хоҳишларни биз идеал деб атаймиз.

Коммунистик жамиятнинг бош принципи "Ҳар кимнинг қобилиятига яраша, ҳар кимга эҳтиёжига яраша" деган принципга асосланади. Ҳар бир жамият аъзоси жамият манфаатлари йўлида қалол меҳнат қилади. Жамият эса унинг барча зарурий эҳтиёжларини таъмин этади. Аммо бунда ҳар бир онгли инсон ўз эҳтиёж ва талабларини маълум зарурий доира билан чеклай олиши шарт. Шундагина у чин инсоний мукамаллик касб этади.

Коммунизм жамияти олий интилишлар, такомил ҳукмрон бўлган жамиятдир. Бу жамиятни барпо этмоқ учун кураш ҳар бир софдил кишининг виждоний бурчига айланиши керак. Шунинг учун коммунистик идеал ҳар бир олийжаноб қалб эгаси бўлмиш зот учун шахсий ҳаёт идеали бўлиб қолади.

Социалистик бадиий маданият ўз маҳсуллари орқали кишиларда ана шу идеал йўлида фидокорона меҳнат ва кураш туйғуларини уйғотади, уларни шу идеал тантанасини таъминлашга чорлайди. КПСС XXV съездида таъкидлаб ўтилганидек, ҳозирги даврда кишиларимизнинг ғоявий-ахлоқий ва маданий савиясини ошириш энг муҳим кундалик вазифаларимиздан биридир.

Биз ҳар бир жамият аъзосида маданий бойликларни ўзлаштиришга бўлган талабни ошира боришимиз, айни замонда унинг шу маданий бойликларни яратишдаги иштирокини кучайтиришимиз керак.

КПСС XXV съезди партиянинг тарбия соҳасидаги асосий вазифаси — янги совет кишисини шакллантиришдан иборат деб яна бир бор таъкидлади. Бу жараён дастлаб социалистик воқелик тўғайли содир бўлади. Янги инсонни шакллантиришда бадиий маданият маҳсуллари фоят катта аҳамият касб этади.

Партия съезди таъкидлаб ўтганидек, ўтган йиллар мобайнида ижодий зиёлилар ўз фаолиятини анча ривожлантирдилар. Мамлакат ҳаётида бош ўрин тутган воқеалар бадиий асарларда ўз тасвирини топаборди. Бу воқеалар совет халқининг яратувчилик фаолияти, совет кишиларининг шахсий тақдирига чамбарчас боғланган, кишиларимиз кундалик турмушининг узвий бўлагига айланиб кетди.

Совет бадиий маданияти яратган кўпгина асарларда Улуғ Ватан уруши мавзуйи ўзининг янги талқинини топди. Кўпгина асарлар ахлоқий масалаларни ёритишга бағишланди. Инсондаги юксак вазилатлар — принципиаллик, соф виждонлилик, тўғруларнинг чуқурлиги ва бойлиги ана шу асарлар қахрамонларининг характери да аниқ кўриниб турибди. Булар билан бир қаторда тинчлик учун кураш, халқлар озодлиги, интернационал бирдамлик масалалари ҳам бир қанча асарларда акс эттирилди. Ижодий зиёлилар ўз амалий фаолиятларида ижтимоий ҳаётда ҳам фаол иштирок этмоқдалар. Улар Байкам-Амур темир йўл магистрали қурилиши, Кама автомобиль заводи қурилиши каби буюк ишлотларга оталиқ қилмоқдалар. Маданият арбобларининг меҳнаткашлар билан учрашувлари катта самаралар бермоқда. Музыка санъаткорларининг йигирма мингдан зиёд ана шундай учрашувлари мароқ билан ўтказилди. Булар тўғайли кўп миллионли халқ оммаси санъатдан янада кўпроқ баҳраманд бўла борди.

Социалистик реализм санъатига оид рўлган ҳар бир бадиий асар кишиларимизда социализм ва коммунизм идеалларига чин сadoқатни тарбияламоқда. Бунда маданият тараққиётига партия рақбарлиги ҳал қилувчи омил бўлиб ҳисобланади.

"Адабиёт ва санъат масалаларига партиявий ёндошиш, — деган эди ўртоқ Л.И.Брежнев КПСС XXV съездида қилган докладыда, — бадиий зиёлиларга нисбатан меҳрибонликни, уларнинг ижодий изланишларига қўмаклашишни принципиаллик билан бирга қўшиб олиб боришни тақозо этади".

Ҳозирги даврда бадиий зиёлилар сафига жуда кўп ёш қобилиятли ижодкорлар кириб келмоқда. Шунинг учун ёш истеъдодли ижодкорларга ғамхўрлик кўрсатиш, уларни ўстириш ва улар ижоди учун лозим шароит туғдириши КПСС XXV съезди томонидан шу соҳада қўйилган вазифалардан бири бўлиб қолмоқда.

КПСС Марказий Комитетининг ёш ижодкорлар билан ишлашни яхшилаш тўғрисида 1976 йилда қабул қилган махсус қарори ана шу ғамхўрликнинг ёрқин ифодасидир. Партия ёш бадиий зиёлиларнинг ижодини ривожлантириш, уларни ғоявий ва бадиий маҳорат касб этиши тўғрисида қатор амалий тадбирлар белгилаб берди. Буларнинг ҳаммаси партия XXV съезди аниқлаган йўлнинг изчиллик билан амалга оширилаётганидан яққол далолат бериб турибди. Партия ва партиявий санъат бир бутун, яхлитдир. Социалистик реализм санъати меҳнаткашларни коммунистик руҳда тарбиялашга оид умумпартиявий ишнинг бир таркибий бўлагидир.

Улуғ Октябрь социалистик инқилобининг олтинчи йиллиги бутун инсоният маданиятининг янги тараққийети учун мустақкам асос солди. Советлар мамлакатида ғалаба қозонган етук социализм жамияти, маданий инқилобининг самарали натижалари бутун дунёда социализмнинг афзалликларини намойиш этмоқда. Шунинг учун жаҳондаги барча халқлар маданиятида Октябрь ғояларининг таъсири ҳамон кучайиб бормоқда. Миллий озодлик йўлида бораётган ҳамда капитализм ҳукмрон бўлган мамлакатлардаги халқлар маданий курилишнинг чинакам тараққийети социализм орқалигина бўлишини тобора кўпроқ тушуниб олмақдалар.

Октябрь ғалабасининг самараси бўлган бадиий маданият чинакам халқ мулкидир. У жаҳон маданияти тараққийетининг Октябрь йўлидан бориши муқаррар равишда ғалабага олиб келаётганини аниқ кўрсатиб турибди.

Социализм бадиий маданияти Октябрь ғалабаларининг илҳомбахш куйчиси ва оташин тарғиботчиси бўлиб тарихга кириб қолажакдир.

Энделикда СССРда ривожланган, социализм — етук янги жамиятнинг шундай босқичи курилки, — деди эди КПСС Марказий Комитети Бош секретари, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси,

Конституция комиссиясининг Раиси ўртоқ Леонид Ильич Брежнев, "бу босқичда жами ижтимоий муносабатларни социализмгагина ҳос бўлган коллективчилик асосларида қайта қуриш тугалланади. Бу эса социализм қонуларини амалга ошириш учун, ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида унинг афзалликларини рўёбга чиқариш учун кенг имконият очиб беради. Социал системанинг узвий яхлитлиги ва динамизми, унинг сиёсий барқарорлиги, бузилмас ички бирлиги шундан келиб чиқади. Барча синфлар ва социал гуруҳларнинг, барча миллат ва элатларнинг яқинлашуви ўсиб бораётганлиги ва бизда кишиларнинг тарихий янги социал ва интернационал бирлиги - совет халқи вужудга келганлиги шундан келиб чиқади, янги социалистик маданиятнинг вужудга келганлиги, янги социалистик турмуш тарзининг қарор тошганлиги шундан келиб чиқади.

Методик маслаҳатлар

Мазкур рисолада Октябрь революцияси ва мамлакатямизда бадиий маданиятнинг ривожланишига доир бир қатор баъзи мулоҳазалар берилди. Ушбу мавзуда лекция ўқилганда, "Народное хозяйство Узбекской ССР за 60 лет Советской власти" статистик тўпламдан қамда республика матбуоти саҳифаларида ёритилаётган материаллардан, маҳаллий фактлардан кенг фойдаланиш тавсия этилади.

Адабиётлар

КПСС XXV съездининг материаллари. Т., "Ўзбекистон" нашриёти, 1976.

Л.И.Брежнев. Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Конституцияси /Асосий қонуни/ лойиҳаси ва унинг умумхалқ муҳокамаси якунлари тўғрисида СССР Олий Советининг еттинчи сессиясида 1977 йил 4 октябрда қилинган доклад. Т., "Ўзбекистон" нашриёти, 1977 йил.

Ш.Р.Рашидов. Ўзбекистон Компартиясининг XIX съездида ЎзКП МК нинг Ҳисобот доклади. Т., "Ўзбекистон" нашриёти, 1976.

КПСС МК нинг "Улуғ Октябрь социалистик революциясининг 60 йиллиги" тўғрисидаги 1977 йил 31 март қарори.

Совет Социалистик Республикалари Иттифоқининг Конституцияси /Асосий Қонуни/.

На узбекском языке

автор - Азиз Пулатович Каюмов,
доктор филологических
наук, профессор

ОКТЯБРЬ И ХУДОЖЕСТВЕННАЯ КУЛЬТУРА

Редактор - М.Отахонова
Корректор - Ш.Тошхужаева

№ 124

Босишга рухсат этилди: 16/XI-1977 й.

Буюртма 318

Р - 12487

Тиражи - 500

Ўзбекистон ССР "Билим" жамияти ротапринтида босилди. Тошкент,
Киров кўчаси, 24.